

A qui ex tristitijs, & uigilijs, atq; cogitationibus laborant, urina crocea est, & ignea, & extra consuetudinē cholericā euenit cū morfu ueretri exiens. Nam, qui ex multo labore sudātes deficiūt & frigeſcunt, pulſus eorum mitior inuenitur, & laſſior. urina uiridis & turbulenta apparet. Quæ ſi ſubito aſperitatem, & rubei uini colorem aſſumpſerit, & calor defecerit: aut ſi fuerit uerſa in album colorem, aut dolorem articuloꝝ, aut aurium nunciat apoſtēma, id eſt parotidas. q̄ ſi cholericā ſupra dicta urina abundans fuerit, & non ſupradictum dolorem habuerit, eius ægritudinis ſolutionem oſtendit futurā. Vrīna alba & ſpiſſa bonam ſignificat ſanitatē: ſi tamen capitis dolor non fuerit. Si aut talis coloris urina in initio ægritudinis uenerit, contractionē corporis futuram denunciat. Illi uero, qui nimia fatigatione fuerint laſſi, pulſum habent maiorem & laſſiorem, in hiſq; urina rubra eſt & candida. Quibus uero indigeſtio ciborum febrem attulerit, pulſus eorum labētior & mitior ic̄tu, & pro cedente tempore acrior fit. urina uero eorum multum ru. eſt. Quibus inguinū dolor febrem mouerit, pulſus eſt maximus, & grandis ic̄tu, & uelox, atq; ſpiſſus. urina hiſ ſubalbido colore apparet, & communis ut in cæteris ephemeris.

De urina & pulſu cauſi, ſynochi, & ſynochæ.

B Cauſus & ſynochus, hi ambo habent pulſum ſynochæ conſimilem: non horarum declinationes ſimiles. quibus ſi lingua fuerit arida, & uomitus cholericus & urina liuida: mors ſignificatur. Vrīna crocea & turbulenta cum nebulis nō bonis, & pluribus diebus in eis non egeſta: aut lōginquam ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrīna crocea ſi guttatim ſtillando fuerit egeſta, uentris conſtrictionem malam cum animi turbatione, & anguſtia oſtendit. Vrīna alba & aquoſa in augmēto ægritudinis, aut in ſtatu ueniens, laborem corporis cum frigore, & maciem nunciat futuram. Si uero pinguis fuerit, mortem ſignificat. Vrīna ſimilis ſpermati hominis, imminētia nunciat. Vrīna uiridis crítico die immutata, mortem oſtendit. Vrīna uiridis ſi ſe mutauerit in album, aut aquoſum colorem, typicam ægritudinem uenturam ſignificat. Vrīna æruſinofa ſtranguariam ſignificat. Vrīna ni. & tenuis, cum nebulis, phrenitim oſtendit, maxime ſi odor uitioſus fuerit ei. quibus autem fluxus ſanguinis ex naribus uenerit, ſolutionē eius ægritudinis ſtatim fore ſignificat. Vrīna æruſinofum habens colorem, ſpasmus ſignificat. Vrīna ni. & tenuis cum aurium obtuſione, & inſomnia, & in ſe nebulam habens, tempus longum eius ægritudinis nunciat, & ſanguinis fluxū imminere oſtendit. Vrīna ſanguinea cū dolore capitis, & hypochondrij dextræ partis, ſtatim ſubitanēam mortem ſignificat. Vrīna pinguis ſine febre ſenibus eueniens apoplexiam facit, quæ cum ſoluta fuerit, caliginem oculorum cito tranſeuntem, & delectationem cibi oſtēdit.

C Vrīna turbulenta & non uaria, criſim cum dolore aliquo uenturam oſtendit.

De urina & pulſu in homotono, epacmaſtico, & paracmaſtico.

Homotonus pulſum habet grauē, ſpiſſum & ſordidum. Acmaſticus uero pulſum habet uigentem, & ſordidum, ſine intermiſſione. quibus grauīs eſt, per ſingulos dies & horas febris augmentatur, nullo ſtatu uel declinatione interueniente, urina ruſa in hiſ inuenitur. Paracmaſticus autem in ſecundo uel tertio die cum declinatione pulſum tenet mitiorē, quamuis in principio uehemens fuerit. In hiſ ergo omnibus præſcriptis paſſionibus ſi urina fuerit colore liuida, & tenuis cōſtitutione, phrenitim futuram denuntiat: quā longo tempore protrahi ſignificat. Vrīna colore alba, & cōſtitutione tenuis, cū nebulis non bonis, renum & dolorē, & indignationē ſignificat: ſi in bono colore, & in die crítico cōuerſa fuerit, certū diſcuſſionis tempus denuntiat. Si uero ex bono colore in malum die crítico conuerſa fuerit, futurā mortem oſtendit. Vrīna cholericō colore, nebulam albam habens, & ſurfures ſupernatantes, aut longam ægritudinē, aut mortē ſignificat. Vrīna tenuis cum nebulis non bonis, phrenitim, ſiue mortem aut ſpasmus ſignificat. Vrīna alba ſi ſe mutauerit, apoſtēma celerius uenturum ſcias. Vrīna turbulenta, & tardius reſidens, maxime ſi ſanitas interaneorum fuerit, & permultos dies perfeuerauerit, & non ſe mutauerit, pro certo ſcias

D acutas febres in tertianam cōuertī. Vrīna ſubalbida, & ſpumofa, aut ruſa, & ſi ex cholericō humore ipſa ægritudo nata fuerit, mortem ſignificat: q̄ ſi eo tempore ſanguis de naribus fluxerit aquoſus ſubito, & à ſolito abundans: & tenuem ſe urina fecerit, & diu perfeuerans non ſe mutauerit: frigus ſubitanēum demonſtrat uenire: pro quo frigore fit ægritudinis ſolutio non bona. Vrīna cum ſudore ſi in febrim augmento fuerit, & abundantia urinae fuerit, mortem cito uenturam nūtiat. Vrīna rubra & ſpiſſa modo ſupradictō, mortem cito futuram ſignificat. Vrīna rubra & ſpiſſa ſi fuerit egeſta frequentius, & ſi dolor capitis, & ſcapularum affuerit, & auditum patiens obtuſum habuerit, & hypochondriorum dolorem ſenſerit: futuram phrenitim denunciat. quod ſi infra ſeptem dies ſoluta fuerit, ic̄tericum facit: & ſi non fuerit ſoluta, & in macronoſema uenerit, & nebulā non bonā in eadem fuerint: ex eadem phrenitide morietur. Vrīna alba, & aquoſa, & nebulam bonam habens, & cum odore bono egeſta, ſupradictam phrenitim purgat. Vrīna lactea ſi in initio ægritudinis iuuenibus euenit, non bonum ſignificat. Vrīna alba, ſpumofa, & nebulofa, non bonum ſignificat: & ſi in crítico die, aut poſt criticum diem ſuperuenit, ſolutionem ægritudinis oſtendit. Vrīna nigra cum ſudore, non bona ſigna imminere oſtendit. Vrīna puluerulenta, & maxime ſi frigus, & lippitudo oculorum fuerit, & caligo, & ſuperiores partes in ſudorem ueniant, uenturum ſpasmus denunciat. quod ſi ſe ſupradicta urina abſtinuerit: & dolor capitis cum

Spurij:

E: ſi ſudore

GAL. ATTRIBVTVS ALTER

sudore corporis fuerit, spasmū statim uenturū ostendit. Vrīna non bonum colorem habens, & si E non fuerit digesta, uel constitutionem urīnē animalis similē habuerit, & missa in calice cito refederit, & amens patiens fuerit, & insomniam senserit: spasmum significat, aut mortem. Vrīna sine nebula turbulenta, non bonum significat. Vrīna nigra, aut liuida, non sine periculo erit. Vrīna crocea, & spissa, laborem, & dolorem, & grauedinē in hac ægritudine, siue mortē ostendit. Vrīna tenuis, maxime si dolor capitis, & scapularum, & insomniā fuerit: phrenitin, & paracopen, & demētiam, siue cardiacā significat. Mulieribus tñ hoc tale signū mortem significat. Vrīna tenuis in critico die si aspera facta fuerit, statim sudorem uenturū demonstrat. Vrīna supra scripta post crīsim si se mutauerit, eius febris fiet repetitio, Vrīna spissa, & cholericā si fuerit in augmento febris, mortem significat. Vrīna nigra, per uarios colores frequenter mutata cum nebulis non bonis, & uelut concisis, & separatis, & frequenter in nigrum colorem conuersa, phrenitin cum morte significat. Vrīna nigra, & lucida, cum sudore, & dolore hypochondriorum, mortem nunciat. Vrīna tenuis, & boni coloris, frequens, & multa egesta, macronosema, & solutionem ægritudinis ostendit, sed apostema scias esse futurū, & per uentris solutionē ægritudinis crīsim demonstrare. Vrīna alba & turbulenta, & nō composita, aliquē dolorē cū periculo nunciat. Vrīna nigra, & spissa non boni coloris, si multus uesicæ dolor fuerit: mortem significat. Vrīna nigra & tenuis, & æstuosa, si F æstuatō fuerit cū fastidiō, & si turbatū sensum patiens habuerit, & nō recte intelligat, & loquat, aut malefactio nō defuerit: mortē ostendit. Vrīna, quæ ueluti florem uīni supernatantē habuerit, phrenitin, aut paracopen uenturam ostendit. Vrīna ualde lucida, phrenitin uenturam ostendit.

De quartanis febribus.

Quartana febris in initio pulsum rarū, & segnē facit, & in alto positū. declināte aut passioe inuenit pulsus lassus, sordidus & segnis. Cui cautæ tempore accidente frigido, minuitur pulsus accēso calore. Vrīna in his misto calore apparet maxime pallida, uel fusca & indigesta uidetur.

De tertianis febribus.

Tertianarijs pulsus est ingēs, citatus, uehemens, creber. Vrīna in eis crocea, aut satis rubra, quasi sanguinea uidetur.

De quotidianis febribus.

Quotidianis febribus pulsus est minor, q̄ quartanæ. Vrīna eorū candida apparet, aut spissa, aut turbulenta. Vrīna alba si longo tēpore perseverauerit, frigora soluit. Memineris aut̄ quanto quartanariorum pulsus à tertianarijs minor est, tanto quotidianorū à quartanarijs inferiorem esse. Vrīna nigra quartanā nunciat. Vrīna cū nebulis scissis, macronosema significat. Vrīna nebulas cholericas habens, in ægritudinē acutā transire significat. Vrīna quæ uelut rasuram habuerit, & arenā & in nebulis quasi sanguinem, syntexin renū. i. colliquationem ostendit. Vrīna phlegmatica si apparuerit sicut Sol in lympidis coloribus, indignationē renum denūciat. Vrīna alba si se subito in malum colorem mutauerit, proximā nunciat mortem. Vrīna tenuis si post crīsim uenerit, & longo tēpore perseverauerit, repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrīna tenuis si in malū colorem se post crīsim mutauerit, & ij qui patiuntur prima ætate fuerint, contractionem corporis significat. Vrīna aspera si post crīsim fuerit, in eandem febrem redintegrari demonstrat ægrotum.

De dolore capitis.

Caput dolentibus si urīna liuida fuerit, augmentum significat. Vrīna rufa ut superior demonstrat, quibus si sanguis de naribus fluxerit, huius doloris fiet solutio.

De synanchicis.

Synanchicis pulsus est paruus, uelox, & densus, qui qñ ad periculum ueniunt, sine pulsu sunt.

De cardiacis.

Cardiacis pulsus est paruus, & densus, quibus imminente periculo pulsus fit catoryctus. i. defossus, uel deciduus, & quando creuerit, quasi iaculum contrahitur, & fit uelox, & paruus, & minus clarus, & inanis, & uelut creber, ac ubi cœperit crescere passio, incipit uibrans esse, non clarus, cum tremore & formicatione, incognitus, & se subducens, At ubi cœperit grauari, pulsus fit densior, & post defectior, quibus uelut inclusus esse sentitur, quod est pessimū signum. quæ quando ad melius uenerit, pulsus inuenitur exaltatus, & bene dispositus, & leuis ictus. Vrīna eorum alba & aquosa, cum nebulis albis, eorum ægritudinis solutionem ostendit. Vrīna in eis spissa quando fuerit, quæ spissitudo si uelut scissa apparet, paralyin significat.

De pleuriticis.

Pleuriticorum pulsus est spissus: quæ passio quando facta fuerit grauior, pulsus plus conspissatur, & fit uelox, & ualidus, & ueluti fluctuans, & inspicientium digitis uelut ungues sentitur. Quādo autem ad peripleumoniam cōuertitur, pulsus fit spissior, quā supra dictis. Vrīna tenuis, & saniosa si in initio ægritudinis uenerit, & per multos dies manserit, phrenitin futuram nunciat, maxime si eis tussis sicca, & insomniā fuerit. quibus si sanguis narium, & plurimus dolor uenerit, solutionem ægritudinis huius futuram nunciat. Vrīna pinguis, & rufa mortem futuram ostendit. Vrīna alba, & subliuida mortem demonstrat. Vrīna tenuis habens ueluti limum liuidum, indigestionem, aut mortem nunciat.

De peria

De peripleuonicis.

A Peripleuonicis pulsus est ualidus, & spissus, qui quando ad periculum uenerint, pulsus fit tardus, & ueluti non comparens, & formicans. Urina eorum nigra, cum uarijs nebulis mortem futuram ostendit. Urina sanguinea, cum nebulis supradictis, uitæ periculum nunciat. Urina indigesta in initio, & ante crism, significat mortem futuram.

De cachecticis.

Cachecticis, & phthisicis pulsus est lassior, & talis morituris imminenter efficitur.

De dysentericis.

Dysentericis, & iliacis est pulsus lassus, minus tamen quàm cachecticis, quibus si cum singultatione pulsus fuerit, mortem futuram ostendit.

De hepaticis.

Hepaticorū urina alba, & spissa, et plurimū egesta, sanitatē promittit. Urina sanguinea, mortifera est. Urina nigra, & turbulenta, & uelut capilloso, & aliquid rasuræ habens, mortem significat.

De splenicis.

B Splenicorum urina rufa, uel nigra intemperata, & tenuis, periculum uenturum ostendit. Urina lucida nimis, bonum signum significat, quæ si cum nebulis fuerit, quasi conglobatione instanti, bona imminentiā ostendit.

De ictericis.

Ictericorum urina intemperata etiam ut supra, protractionem in longum tempus significat. Urina rufa, & spissa plurimum egesta, sanitatem, & solutionem uentris promittit.

De hydropicis.

Hydropicorum urina intemperata, & pauca, & rufa quando fuerit, mortem annunciat.

De iliacis.

Qui dolorem ilium patiunt, illis pulsus est densus: & si ad periculū ueniūt, fit eis pulsus mitior.

De ijs qui in renibus patiuntur.

Iis qui in renibus patiuntur, pulsus pigrior in una manu, maior, ac uehemens, plenus uel siccus aut celer inuenitur. In altera uero manu pulsus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, dispari tempore respondens.

De nephriticis.

C Nephriticorum pulsus lassus. Urina in his rufa si fuerit, non bonum significat. si causa in peius protrahit. Urina in his spissa & color uelut sperma hominis, mortem significat. Urina uinosa, augmentum doloris significat.

De apostematibus.

Qui eruptionem patiuntur apostematum, his pulsus est spissus, qui neq; in declinatione, neq; in augmento mutatur.

De ulceratione renum.

Iis qui renum ulcerationem habent, urina spissa apparet, habens uelut carnes supernatantes, nimum dolorem uentris significat.

De scabie.

Scabiem in uesica habentibus urina si spissa apparet cum furfuribus supernatantibus, dolorem futurum ostendit. Urina saniosa, & plurimum egesta, & uelut coagulata, aut aliquam eruptionem in renibus, aut initium calculi in proximo uenturum ostendit.

De ischiadicis.

Ischiadicorum urina sanguinea, & tenuis, & intemperata, in dolorem si uenerit, acriorem dolorem uenturum ostendit.

De arthriticis.

D Arthriticorum urina sanguinea, & tenuis nimios dolores uenturos indicat. urina rubra, & nebulosa, dolorem cessare significat.

De opisthotonicis, & emprosthotonicis.

Opisthotonicis, & emprosthotonicis pulsus est in tenuitate deductus.

De cognitione urinae.

In omnibus his infirmitatibus, i. phthisi, hydrope, apoplexia, epilepsia, peripleumonia, paralyssi, cholica, dysenteria, si urina rubra fuerit, mortem significat. In phrenitica uero uel pleuritica, synocha, cauis, tertiana, si urina alba fuerit, aut subliuida, mortem significat. Urina alba sine febris, in masculis, siue foeminis, dolorem laterum, & aliquando renum significat, & prægnantē foeminam significat aliquantulum. Urina asterica, id est habens quasi stellas, ubi foemina est, multum dolorem stomachi, grauitatē uel capitis: masculis, scapularum dolorem significat. Urina si superius claritatem habuerit, & inferius nebulosa, & subliuida fuerit: dolorem renum significat, & coxæ, & genu, & superius stomachi. Urina si superius fuerit subnigra, & plena, & inferius claritatem habuerit: inferius dolorem renum, & superius grauitatem capitis, obturationem aurium & narium significat, quod fumus stomachi facit. Urina alba, & nuda in omnibus, debilitatem,

Spurij.

Ei iij

tatem,

GAL. ATTRIBVTVS ALTER

tatem, & frigiditatē significat corporis. Vrīna alba, & pinguedinosa, uel iumentina, dolorem renum significat, & uelicā, & capitis aliquātulum. Qui sapius ad urinam uadit, infrigidationem uel uelicā significat. Qui patitur uitium hepatis, urinam rubram, & obscurā habet. Vrīna pulmonis pinguedinosa, & alba, peripleumoniam significat. Si urina spumosa superius fuerit, significat stomachi uentositatem, & aliquando desiderium ueneris, & tussim & frigiditatem.

De febribus maioribus.

Vrīna quasi ignea, significat tertianam. Vrīna sanguinea, synochum caupon significat. Vrīna sanguinea, & obscura, caupon significat. Vrīna de pleuritide, quasi fex est. Iuuenes raro moriuntur inde, & senes raro euadunt, sed q̄ quarta die solutionē habuerint, nō euadūt. Vrīna in febribus rosea, & obscura, phrenitin significat. de synocho. n. incidit homo in phrenitin. Si foemina habuerit urinā uelut iumento similē: dolorē uulua, seu matricis, & febrē significat. Cura foeminarū hęc est, si doluerit uulua, post balneū accipiat trypherā magnā, & sero mittat. ̄. ij. de eadem in uulua.

De uulneribus sanandis.

¶ *Mistura ad uulnera sananda.* R̄ pilosellā pro ulcere, saluiam pro paralyti, uiolam pro dolore, agrimoniam ad curandum, hederam terrestrem ad sanandum, melangiam ad aperiendū, opopanacē, ne contrarij sint sibi cibi, tenericulam pro pleuritide, dictamum, quæ etiam irrationalibus subuenit, morfus serpentum curat, betonicam pro febre, † quinquefolia pro expellendo sanguine uel pure: ad constringendum plantaginem, ad consolidandum consolidā, eiecta pilosella, & melangia.

† ad pimpinellam.

¶ *Mistura perfectissima ad plagam.* Recipe buglum. i. herba uenti maior. i. consolida. m. foeniculum perplium, uel pimpinellam, pindemontis. ¶ *Emplastrum ad uomitum restringendum.* Recipe mastiches, cymini, añ. ̄. i. baccarū lauri. ̄. i. tere, & cum succo rutæ collige, & super stomachum pone, & miraberis effectum. ¶ *Ad idem.* Zingiberis. ̄. ij. pinse, confice cum melle, in stomacho pone, statim stringit. ¶ *Emplastrum ad febrē.* Tolle radices rafani, & frige cum melle, & fac inde tentam, & mitte inatus, postea tolle agrimoniam, & pinse, & fac emplastrum, & superpone. Si uis scrofulas absq̄ plaga curare, pone super eas corticem nucis ualde pinsitam, & post. ij. uel. iij. dies aufer, & pone ibidem nepitam herbam, tunfam: & post tres dies tolle, & impone sanguifugas, & sanabitur.

¶ *Emplastrum barbarum, quod facit ad omnia uulnera recentia, proprie autem ad neruorum, & musculorum contusiones. & laxata intumescere non patitur, articulos incisos iungit, & omnium hominum periculosissima sanat mirifice, interius prius iniectum, postea extra appositum plagas ueteres, & fistulas sanat, uel consolidat.* Recipe ceræ, resinæ frixæ, picis frictæ, bituminis, omniū añ. ̄. iij. opopanacis, aluminis, & uitreoli, croci, gallæ omphacinæ, olei ueteris añ. ̄. ij. cerusæ, manna, thuris, aluminis scissi, æruginis campanæ, omniū añ. ̄. iij. confice sic. puluerem terendorū cum sufficienti aceto in mortario sine intermissione tere, solubilia cum oleo & cera soluta medicamini adde, & sufficienter commisce: quando autem commistum fuerit, compositis magdaliunculis conde, & usui reserua. ¶ *Ad ficum.* Puluerem radicis philipendulæ. i. sifalidos dabis patienti interius, & exterius superpone.

¶ *Medicamen ad dolorem dentium.* Succo hederæ terranæ, aut herbæ in aure misso, in ea parte, qua dolor est, statim mitigatur dolor. ¶ *Ad idem.* Senecionis succus in aure eiusdem partis missus, mirabiliter tollit dolorem. ¶ *Ad idem.* Succus herbæ calendulæ per nares eius partis missus, que dolet, dentes putridos excutit, & dolorem sedat.

¶ *Fumigium ad destillationem uulua, & ad rheumatismum faucium.* Recipe styracis, ficuum pinguiū, florū amygdalarum, hyoscyami feminis, omniū quatuor. ̄. vij. fac sic. Hęc omnia trita in puluerem redacta, cum ficibus, & styrace diu terendo commisce, & in trochiscos informa, quandoq̄ opus fuerit, positos super carbones lentifisci, ut traiectorium superimponere, & patiens ore aperto fumum accipiat donec sustinere praualet, & hoc ter in die faciat, mane, & meridie & uesperī, & interpositis tribus diebus aut quinque, iterum atq̄ iterum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmentum, & diu tere, ut multum tenuis puluis inde fiat, & album ouī, & misce cum prædicto puluere. quibus bene mistis, accipe pannum subtilissimum, & infice in illo misto, ita quod totum absorbeatur ab illo panno, postea pone ad Solem ut bene siccetur, postea incide pannum, & R̄. frustra ad minus demū usq̄ ad. ix. dies. ponat unum frustum super prunas positas in tegula, & inueniat infundibulum, mittatq̄ super pannum, fumū qui inde exhalauerit per cānellam infundibuli in ore recipiat.

¶ *Ad guttam probatissimum experimentum.* Accipe cornu cerui, & incide per partes, quas incisas pone in lebece cum uīno albo, & tandiu fac bullire, quod solummō sexta pars uīni remaneat, & sic cornu proijce, & uīnum in pyxide reponere, quod coagulabitur: & de illo loca dolentia perunge.

¶ *Ad idem.* Accipe nouem folia laurus, & pone unum in ueru. postea lardi frustum, & sic facias pro unoquoq̄ folio unum frustum lardi, quibus positis accende, & guttas lardi in paropside collige, & loca dolentia perunge.

¶ *Ad ficum destruendum.* Accipe puluerem herbæ capilli ueneris, & cepe, & aristoloch. rotund. appone super ipsum, & sine dubio destruitur. ¶ *Ad hominem loqui impotentem propter phrenitū.* Accipe lapillum de oche, & bene tere, & puluerem cum aqua tepida tribue, & sine dubio liberabitur.

GALENO

GAL ASCRIPVS LIB DE SPERMATE

C E N S V R A .

Et hic quoq; liber summis, & maximis erroribus refertus est.

De ortu foetus ex spermate.

PERMA hominis descendit ex omni corporis humore, q fit ex subtiliore natura quatuor humorū. hoc aut sperma habet neruos, & uenas proprias, attrahentes se à toto corpore ad testiculos: qui nerui, et uenæ, ex fricationis calefactione uiri & mulieris emittunt illud, sicut ex collisione ferri, & petra elicif ignis. Et hi nerui & uenæ diuersi sūt à neruis & uenis urinae. urina em suos p prios meatus habet, & istud suos. Sperma uiri fortius est & calidius muliebri: muliebre uero, nutrimentū est spermatis uirilic. Secundū igitur naturā spermatis, ut ex subtiliori natura quatuor humorum procreati, in coeundo emittitur completum & animatum, ac tunc spermati muliebri associatum recipitur cum quodā spiritu in matrice, & ibi impinguescit ex matricis

calore & fomēto, spiritu p arterias subtiles attracto, alius em spiritus est ille, qui uenit per arterias subtiles, & fouet matricē exterius: alius est, qui cum utroq; spermate in eam intrat. Et ille spiritus, qui exterior est, non permittit exire spiritum interiorem, sed constringit eum ad fouendum infantem, & calefaciendum. Postea uero uenit in matricē quidam alius spiritus existens ex subtiliori natura sanguinis: qui iungens se spermati uertit illud in naturam carnalem per matricis calorem, sicut hepar uertit phlegma in sanguinē in duobus uasis: in quibus operatur fortiter operam suā cū uirtute fellis. nec mirum si hepar operatur illud fortiter cū opera fellis: quia indiget magna opera ut uertat illud, quod t graue est in sanguinem. Spiritus uero, qui est ex subtiliori natura sanguinis, nō indiget tanta opera. leuiter enim uertitur in sanguinem per matricis calorem sperma: quod ex subtiliori sanguinis constet natura. Quibus in sanguinem conuersis, illa substantia incipit suscipere figuram hominis per calorem naturā: & unaquaque die in sui fomentum sanguinem attrahit, & in carnem uertit, crescitq; in formatione hominis per naturalem spiritum, propriam naturam singulis dans membris, & similitudinem, scilicet alias ex acutis acuta firmans, ut digitos, uel res acutas cū acutis, ut in iuncturis ossium, & sic in cæteris. Prius autem formantur humeri, ex quibus caput, & latera, & brachia & tibiae: ex lateribus renes: ex renibus coxae, prius simul iunctae, & postea una formando separatur ab altera. Demum uero formantur nerui & uenae. Et post hæc interior natura semper mittit harmoniam suam ad nutrimentum totius corporis, intus & extra. Intestina uero ex spiritu efficiuntur, & expletis diebus triginta apparet masculi figura, foemine uero figura peractis diebus quadraginta. Figura itaq; humana peracta crescit infans, impinguescit: & tunc aperitur os, incipiuntq; ossa crassescere ex calore ueniēte à matrice per spiritum naturalem: hic em calor habet uirtutem conformandi totum corpus. Fiunt autē ossa ex quatuor humoribus, principaliter tamē ex grauiori sanguinis natura. purgat enim sanguinē. Medulla uero ex subtiliori natura illius grauedinis. Ossa acuuntur in compositione digitorum, manuum, & pedum. Et per actis mensibus tribus, in masculo uenae incipiunt exire inguinum constitutionem: in foemina uero post tres menses, & deinceps mouetur infans in utero, & sanguis menstruus, qui quotidie ex cibo & potu in corpore matris augetur uel efficitur, agitatur in corpore, uolens exire, & subtilitate sua per poros, quos aperit, uenit in mamillas, ubi ex earum calore & humiditate mutat in album & dulce, sed maior pars illius menstrui descendit in matricem ad nutriendum infantem. Quod autem infans ex sanguine ad matricē descendente nutriat, qui emitti solet menstruo tempore ante conceptum, testatur Hipp. sic, Vidi foeminā pręgnantem minuisse sanguinē per brachiū, & in tertia die abortū misisse. Viri autē menstrua ideo non patiunt, quia poros habent, per quos sanguis ille tendens uertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cæteris partibus. Spiritus quoque per os, & nares fortiores emittūt, quàm foeminae, per quæ exiccant humores illius sanguinis, qui p sudorem emittuntur. Sicut em aqua exiccatur in uase ex ignis calore, & per fumū emittit: sic ille sanguis à suo proprio calore exiccatus, fumū ex se generat, qui per os & nares exit, pilosq; & sudorem, qui per poros subtiles exeunt. foemina uero non tantum. non enim tanti caloris est.

De natura pueri secundum quantitatem, & qualitatem matricis, & spermatis.

Quantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo. Si matrix longa & stricta fuerit, longus & gracilis puer erit, & sic in cæteris. Sunt autē in matrice spermatis receptacula septē, & tot creantur pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dextram matricis partem si sperma

Spurij.

Es iij cadet;

† aP. crassum.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

cadet, masculus fiet infans. illic em calor & humiditas per hepar, calor & siccitas ex felle uigent. Si aut sperma uiri debile spermati mulieris fortiori associatum illuc uenerit, infans licet masculus, muliebri tamen est fragilitate membrorum, & animi, et moribus. Potestque fieri etiam ex predicta spermatis uiri fragilitate cum forti mulieris spermate infans utriusque sexus. Si aut sperma in sinistram matricis partem cadet, fit foemina, ex splenis & phlegmatis qualitatibus. Et si sperma uirile praeualet, fit uiriliter ac fortis foemina, quandoque pilos agranones habes: potestque, ut diximus supra de uirili, foemineum sperma hoc similiter nimis fragile utriusque sexus infantem reddere. Et nota quod si sperma uiri forte sit, masculus est, si debile, foemina. Et foetus ligatur in umbilico matris: & per eundem locum recipit nutrimentum dum est in matrice. & non per os. Umbilicus enim foetus umbilico matris continuatur.

De alteratione sanguinis aliorumque humorum in spermate.

Organa spermatis sunt arteriae & uenae, in quibus sanguis uertitur in sperma hoc modo. sicut enim in mamillis mulierum per quandam decoctionem sanguis in lac uertitur, sic & in arteriis & uenis ad nutrimentum earum uertitur sanguis in calidam & humidam substantiam, phlegmatis habentem figuram: & nutriendo uenas, & arterias uertitur illa substantia in sperma, quod mox in caput ascendit cum magna uenarum & pororum subtilitate. Et deinde descendit per duas uenas & duas arterias ad testiculos. Solet autem contingere, quod sperma descendens a capite poros narium & aurium obturat ita, ut uitalis flatus exire inde uel introire nequeat. Sperma retentum praeter naturam idem operatur, quod uenenum, crescensque in uenis & arteriis suis, dum nequit descendere in sanguinis massam, nimiam generat passionem in faucibus quandam: quae Graece lycoides dicitur, Latine lupus, id est strangulator. Quod autem sperma principaliter ex sanguine, secundario ex alijs humoribus efficiatur: hac ratione probatur, quia in multo coitu spermate deficiente sanguis emittitur. Si uero sperma a capite descendens non impeditur, uenit ad testiculos, ad unum per uenam unam & arteriam, ad alium per arteriam & uenam alteram.

De testiculorum compositione.

Testiculi uero quatuor habent panniculos: quorum duo calorem & humorem habent, alij duo habent acutionem, quae acutio sperma adiuuaret: habent quatuor uasa etiam. i. supradictas uenas, & arterias. quatuor seminaria, quorum duo ex recto semine, alia duo sunt adenes, quae sunt attractiva & purgantia sperma. Solet namque cum uero spermate descendere aquosum phlegma, quod ab infirmis retinetur, & emittitur uel dormiendo, uel uigilando: quod semper liquefit. ex quo liquore acuto testiculi magnum pruritus & ardorem recipiunt, unde generatur uoluntas coeundi. Habent etiam testiculi neruos duos pendentes, & descendentes a principali osse colli, & fundamento corporis, per dorsum, & renes. qui nerui alios habent neruos coniunctos alijs ossibus totius corporis. Notandum autem est, quod una uena est propria spermatis, uacua ab alijs, quae recipit id sperma a quatuor alijs uenis: illae uero recipiunt ab alijs ueniens ab omnibus partibus corporis, & ab omnibus ossibus medullam habentibus: quae uena ducit illud sperma ad caput, ut supra dictum est: quarum quatuor praedictarum uenarum talis est natura. una est iuxta renes: altera est iuxta cor & stomachum: tertia in pectore, & extenditur iuxta pulmonem: quarta est prope formositatem hepatis, in quo est potestas sanguinis, unde diffunditur per totum corpus. ex cuius superfluitate nascuntur spasmi, apoplexia, diaphragmatis apostemata multimoda, & multae aliae passionis. In pectore uero est potestas phlegmatis, unde diffunditur per totum corpus, ex superfluitate cuius fit asthma. (Primum enim asthma fit ex corruptione aeris intrantis ad pulmonem: secundum uero fit ex fumositate phlegmatis ad caput ascendente, & inde ad pulmonem redeunte) & apostema diaphragmatis, & apostema multi generis, & aliae passionis contrariae musculis pectoris: qui sunt organa spiritus, quem ad se trahit pulmo: & a se remittit: & omnibus corde uerbum committentibus, & multae aliae passionis. Cholera enim potestatem habet suam in renibus: unde decurrit per totum corpus. ex eius superfluitate nascuntur passionis in renibus, & petra, sperma etiam inuiscatum, & H dolor in renibus generatur, & in ueretro: ideoque aliquando non potest tenere urinam: uel non potest emittere, & in omnibus neruis usque ad pedem patitur. Renum etiam siccatio inde prouenit. unde si cum muliere iacuerit, post patitur solutionem similem debili spermati super renes, & generatur apostema: ex quo aliquando procreantur uermes, & similia.

De domicilijs humorum sperma descendens alterantibus.

Habent autem praefati humores proprias sedes, & ab illis diuersas, de quibus diximus, in quibus suas habent potestates. propria enim sanguinis sedes est hepar, phlegmatis pulmo, cholerae rubrae fel, cholerae nigrae splen. Ex potestate cholerae rubrae, quae habetur in stomacho, quaedam fumositas in caput ascendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apostemata, & alias passionis. inde etiam descendit catarrhus ad pulmonem, unde nascitur asthma, & phthisis, & pustulae in pulmone. quando autem sperma descendit a capite, & suscipitur a duabus uenis et a duabus arteriis supradictis, ducentibus illud ad testiculos, antequam ad testiculos perueniat, descendit per loca illa, in quibus supradicti humores suam exercent potestatem, & ibi accipit naturam humoris ibi manentis. in hepate fit calidum & humidum: in pectore mutat in frigidum & humidum: in corde & stomacho, in calidum & siccum: & in renibus, in frigidum & siccum. Sic ergo sperma quatuor humorum qualitatibus formatum in renibus, descendit in testiculos,

- A** testiculos, ibiq; mundatum & completum recipitur à matrice mulieris: sicq; homo ex quatuor cōstat humoribus. in coitu igitur cuius sperma superabūdat, illi similis infans procreatur. similis matri etiam hac causa fit, quia sperma eius est nutrimentum spermatis uiri. aliqñ tamen uno superāte humore non est similis illi infans, cuius est sperma: nam aliq; humores debilitātur propter superfluitatē alterius. aliqñ. n. sanis genitoribus strabo infans, uel claudus, uel naso torto nascitur: propter superfluitatē humorum, uel minutionem. quia quam potestatem habet sperma in loco suo, eandē habet natura in matrice. Itē genitorum quodlibet passione aliqua occupato, infans similē trahit qualitatem. Et aliquando ex lacte matris. Sicut. n. sperma uiri habet potestatem in toto corpore: ita natura potestatem habet in matrice. Sicut. n. sanguis, ex cuius subtilitate omnium fit sperma, habet potestatem eundi per corpus: ita & sperma quod inde fit, habet potestatem exeundi sine uoluntate hominis uniuersaliter, dormiendo, uel uigilando. Sicut enim natura corporis sequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus secundum illas: sic natura mutat sperma in matrice fm easdem mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur subtilitas fumositatis principaliter sanguinis: secundario aliorum humorum: & etiā aeris agentis & cōmouentis ipsum sanguinem in uenis & arterijs: quæ infixæ in carne est temperamentum omnium membrorum, testante
- B** Hippocrate, q̄ natura est mediū gradus in caliditate & humiditate, & septem materierum. Unde uenit, q̄ quidam sunt cholericī: & quidam melancholicī, quidam sanguīnei, quidam phlegmaticī. quod nisi esset, omnes eiusdē essent naturæ, licet non semper. Aetas enim uel diata, seu aliud naturas quandoq; reprimit: sicut qui est sanguīneus, naturaliter est iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occasione superueniente. Sic ergo natura quiescit & mutatur, sed eius proprietas est inconuertibilis. quia qui naturaliter est sanguīneus, iracūdus est, iram tamen deponit. Sicut enim ignis prius acuitur, & postea quiescit, non tamen amittit naturā suam: sic ille naturaliter prius acuitur, & postea quiescit, non tamen mutatur.

De natura pueri concepti in horis sanguinis.

In tribus horis sanguinis, sperma conceptum à muliere in sanguinis mutatur naturam, & informatur: homo inde editus ruber est: supercilia eius grauiā: uenæ temporum graues & plenæ: oculi sanguīnei, nebulosi, passionib. semper abundantes: facies rubra, labia tenera, gingiua sanguīneæ. sæpe fluit sanguis à naribus: guttur sanguine impeditur: inde uox grauis, rauca, debilis: os, dentes, guttur, & caput sæpe dolent: capilli tendunt in rubedinē: ambulatio moderata: passionēs ex rheumate sanguinis, & synochus, & alia ex sanguine procedentia.

De natura pueri concepti in horis cholerae rubrae.

- C** In horis cholerae rubrae conceptus, rubens & citrinus, & capilli: uenæ crassæ, latae, & plenæ, & citrinæ: color citrinus, aliquando uiridis: guttur, & os, & sputum, amara semper, & sicca: genua, crura, pedes, & ossa dolent: rheuma siccum per corpus sæpe currit totum: inde nascuntur gutta, passionēs uentris, dolores, ut dysenteria, transuersio uentris, lienteria: fiūt in somnis pavor, in fronte dolor, ambulatio acuta.

De natura pueri concepti in horis phlegmatis.

Si uero in hora phlegmatis concipitur, albus, sed sæpe pallidus, oculi crassi, delati, aliquādo similes oculis accipitris: palpebræ graues, capilli flauī: uox grauis, crassa: grauiter dormit, & sæpe stertit: os abūdat phlegmate: ambulatio grauis: passiōes, nimia tussis, amphimerina, asthma, apostemata articulis, nephroponos. i. rerum dolor, colica, uoluntas uomēdi aliquando, quartana, paralysis, solutio naturalis, & alia ex phlegmate procedentia.

De natura pueri concepti in horis cholerae nigrae.

- D** Si in horis cholerae nigrae, uultus niger, partim albus, oculi nigri, sicci, acuti: capilli nigri: uox subtilis, non alta: risor propter splenē, à quo procedit risus: ambulatio acuta, nō audax: passionēs quartanae, quotidianæ, mania, mentis obliuio, cardiaca. i. uerberatio cordis, nephroponia, paralysis, phantasia, stupor mētis, omnis offiū harmonia sibi dolet, & alia quæ ex cholera ni. cōtingūt.

De natura humana, cur cunctis sit agilior.

Perscrutati sunt philosophi medici cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur, ut de sanguine fiant sanguīnea, de phlegmate phlegmatica, secundum horas, signa, planetas, & in alijs: quod sic soluitur, quia corpus hominis agiliori harmonia præditum esse necessariū est, ut facile addiscat omnem, ad quæ anima intendit, phantasiā. homo enim theologus in uirtute sapientiæ cum ui rationis suæ ad uniuersalitatē progreditur: & ideo corpus subtile & agile suscipit, ut facile rationem speculatricem sequatur: & imaginetur omnia. sic denique fit perfectum hominis organum in theorica & practica. itaq; multa sua agilitate ex humoribus quando concipitur in ipsorum proprietates transfertur, & ex planetarum atq; signorum operatione existente uarias sortitur proprietates, ad quæ brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex primis illorum eis in dicta proprietate omnia unius complexionis sunt. nam breuis numerus est ei collatus. unde cum unus sit uelox alter piger, alius paruus, alius magnus: & in hūc modum eiusdem tamen complexionis sunt semper. Si enim ita ad plenum sequeretur numerus, ut homines alijs alijs præessent & stultitia, & prudentia, cæterisq; id genus. Neque sicut in hominibus hora præ-

ualet materiae spermatis eorū, ut conuertat illud, & firmet in humorum proprietates, quibus horū illae deputatae sunt, sed extra infirmitas & natura spermatis eorū trahit uim & dominium humorū in sui materia: quia a deo fixum & inconuertibile est sperma eorum, ut nunquam omne, sed aliquā ex parte mutari contingat: quod in omnibus certū est: quia in tantū agile & conuertibile eorum sperma est, ut uis horarū, et dominiū humorū potius preualeat spermati ad illud cōmutādū, quā uis spermatis illius. Nam et si in singulis horis ternis singuli dominantur humores in unoquoque homine, horae tamen illius semper preualeat uis, in cuius horis natus est. nam ex debilitate spermatis aliquando contingit, ut minus uigeat in homine uis humoris, in cuius horis natus est.

De immortalis substantia, qualiter uisibili & mortali copuletur.

Perscrutati sunt alij philosophi Porphyrici, quo modo substantia incorporea possit uel esse uel iungi in substantia mortali: Sed nō sicut quatuor elemēta coniunguntur in constitutione alicuius substantiae, sed animae spiritualis uirtus sensuum corporis, qui sunt uirtus corporis, iūgitur uerbo Dei. & etiam hoc causa non est extranea à cognitione, q̄ substantia incorporea sit humiliata ad constitutionem alterius substantiae: post cuius complexionem illa substantia tenet se in sua proprietate: & eius differentia semper similiter sit per se: & eius altitudo nunquā est accidentalis, sicut altitudo illius substantiae quam complet: & eius differentia destruit omnem accidentalem differentiam corpoream: & nulla differentia accidentalis potest esse firma in sua substantia. Hoc dicit Porphyrius ad ostensionem coniunctionis animae cum corpore: & per hoc affirmat uerbum Dei in sapientia hominis esse: ad quod ostendendum fecit Isagogas: in quibus ostendit differentias animae firmas & immortales, & differentias corporis esse mortales.

De spiritu quid sit: & qualiter operetur in tota parte.

Spermatice spiritus uirtutes sunt tres: quarum prima, est necessitas: secunda, uirtus: tertia, organum. Necessitatis duo sunt opera: nam & calorem custodit, & spiritū animale nutrit. Virtus uero est complementum. Organū uero discernit omnia ex opere animae. Spiritus autē ille, cuius origo est à corde, porrigit se per arterias & uenas, dans in uenis sanguinē, mutādo se in calorē naturalē & spirituale uitam. Fumus autē progrediens ex calore sanguinis, est nutrimentum ipsi spiritui: qui fumus spiritualis mittit se à uenis in arterias, existēs animatio totius corporis & nutrimentū: quae partim uertitur in carnē, & partim per poros mittitur ad procreationē pilorū. nec solū est fumus sanguinis, immo habet admistā sibi subtilitatem spiritus, decurrēs per totū corpus. Sanguis purgatur per hepar: spiritus uero in arterijs clarificatur ex fumo caloris à corde ueniētis: cuius clarior pars ascendit per quāsdā arterias ad caput: & ibi se secundo clarificat per calorē sursum procedentē à corde: & clarificatus uadit per duas arterias in neruos, qui sunt harmonia trium uentriculorum capitis usq; ad animā: cui ex nimia subtilitate sui cōnexa est anima: per quā anima ministrat phantasiā suam harmoniae totius corporis: & harmonia illa pereuntī corpori. Dicunt Ammonius, Democritus, & alij cōplures, q̄ ille spiritus est corporeus: & ipse idē est anima, hac ratione, q̄ ministrādo phantasiā sensibus, & sensus corpori, findens se in parte dat corpori sensum. hinc etiā accidētalis probatur esse, quia harmonia capitis eo consumpto necessario trahit aliū spiritum per easdē arterias ad nutrimentū animae: quia si substantialiter inesset, nō esset opus alium attrahi. Vnde per hunc & ipsa anima corporea probatur. Porphyrius nō considerat quidē animā, sed cōsiderat spiritum animatū rationalē, ostendens spiritum hunc in Isagogis corporeum esse ad opus animae: non ipsam animā. Sed Socrates, Plato, Aristoteles, & Theodorus Platonius, & Andronicus peripateticus, & Porphyrius & alij cōplures unanimiter affirmant, q̄ nec corporea est, nec lege loci tenetur, nec scinditur: quia cū totū corpus uirtute sui illuminet ad quaelibet exteriora progressa, non tamen in substantia sua aliquam scissionē patitur: & sicut aer Sole illuminatur, sic corpus anima, & sicut aer per Solis lumen primam omnium rerum confert oculis intelligentiā, sic anima corporis harmoniae per spirituale suae sapientiae lucem, & primam & secundam intelligentiam confert: & sicut lux Solis, quae incorporea est, suum complens effectum, nullam patitur diuisionem, sic & anima: sicut etiam lumen Solis, quod incorporeū est, separatur ab aere & ab omni intelligentia oculorum sine corruptione, sic anima quae incorporea est, separatur sine corruptione à corpore. Empiricus philosophus dicit non esse mirū animam, quae est substantia incorporea, posse separari à corpore, cū ignis qui est substantia corporea, possit separari à lignis, quibus est iunctus, & reuerti in primam & propriam materiam sine sui corruptione, sicut etiam Solis lumen illustrandum hominibus sola ui utitur sua, non indigens ui alterius quae attrahat quasi ad complementū prioris uirtutis, sic & anima: dicit Aristoteles in Physica esse quinque partes animae, phyticon. i. nutricem, aestheticon. i. sensualem, cineticon catatopon. i. uim ad omnia loca progrediendi: noeticon. i. intellectualem. Anima enim, quoniam generatur à natura corporis, cū natura ipsius corporis uadit ad quatuor elementa: inde ad substantias inanimatas, ut ad lapides, ferrum, aurū, propter nutrimentum: inde ad arbores, dehinc ad bestias, inde ad homines. quemadmodum. n. aqua diuiditur in partes, quae postea redeunt ad hominem: qui si bonus & purus fit, eius anima in caelū clara redit. Sed Porphyrius non consentiens Aristoteli, dicit q̄ nulla harū partium separatur à substantia animae, cum oēs physici dicant animā nouam de caelo immitti, & associari spermati in matrice, uel puero